

24. Kaupunginmuseo

Henkilökunta. Kaupunginmuseon henkilökuntaan kuului v:n 1965 päättyessä 6 vakinaista ja 2 tilapäistä viranhaltijaa sekä 2 työsopimussuhteessa olevaa museopulaista, 2 harjoittelijaa ja 4 osapäivätyösiivojaa, yhteensä 16 henkilöä. Näistä oli pääosastossa Hakasalmen huvilassa työssä 8, Tuomarinkylän museossa 3 ja museon päävarastossa ja kenttätöissä 5 henkilöä. Tehtävien laadun ja määrän mukaan siirrettiin henkilökuntaa ajoittain osastolta toiselle.

Kaupunginmuseoon perustettiin 16.6. lukien kaksi vakinaista 19. pl:aan kuuluvaa museoassistentin virkaa, ja 13. pl:n mukaiset tilapäiset museopulaisen virat muutettiin työsopimussuhteisiksi.

Muutamit viranhaltijat osallistuivat vuoden aikana ao. toimialan kursseille tai neuvottelupäiville. Yhteistoiminnassa muinaistieteellisen toimikunnan kanssa ohjattiin museopulaisia kulttuuri- ja rakennushistoriallista arvoa omaavien rakennusosien inventoimis-, luettelois- ja mittaustöihin.

Museonhoitaja osallistui Skandinavisen Museoliiton 50-vuotisjuhlakokoukseen, joka pidettiin Kööpenhaminassa 8.—12.6. ja joka jatkui Fyn'illä 13.—14.6., sekä Suomen Museoliiton 42. vuosikokoukseen ja museopäiville, jotka pidettiin Turussa 29.6.—1.7. Lisäksi museonhoitaja oli kutsuttu Helsingissä 22.—28.8. pidetyn toisen kansainvälisen fenougristikongressin osanottajaksi sekä opasti kongressiin osallistuneita museomiehiä kaupunginmuseossa ja Seurasaaren ulkomuseossa.

Kokoelmien karttuminen. Kaupunginmuseon kokoelmiin lahjoitettiin tai hankittiin ostamalla yhteensä 850 esinettä. Nämä jakaantuivat seuraaviin pääryhmiin: kirjat 37, kartat 2, rakennus- ja mittapiirustukset 58, Helsinki-aiheiset öljy- ja vesivärimalaukset, graafiset lehdet ja piirrokset 88, muotokuvat 10, rakennusmallit 4, mitalit, merkit ja rahat 26, huonekalut 69, kulta-, hopea-, tina- sekä lasi- ja posliiniesineet 35, talous- ja työkalut 20, lelut, pelit, soittimet ym. 9, puvusto ja käsityöt 47, koriste-esineet 11, koneet ja laboratorio- ym. kojeet 16, rakennustenosat 2, arkistoaines 269, apteekkiesineistö 147.

Kuva-arkistoon hankittiin yhteensä 76 512 numeroa, joista valokuvanegatiiveja vedoksineen oli 977, valokuvavedoksia ilman negatiiveja 506, negatiiveja ilman vedoksia 74 000, ilmavalokuvia 30, väridiapositiiveja 203, mikrofilminegatiiveja vedoksineen 585 sekä kuva-laattoja 211.

Kertomusvuonna sai kaupunginmuseo kokoelmiinsa lahjoituksia mm. seuraavilta henkilöiltä, virastoilta ja laitoksilta ym.: tait. N. Belij, nti Ella Ekegren, prof. Hilding Ekelund, rva Kerttu Forsström, taidevalokuvaaja C. Grünberg, Helsingfors Svenska Metodistförsamling, kaupunginkanslia, kirjapainokoulu, nuorisotoimisto, rahatoimisto, rakennusvirasto, tilastotoimisto, Helsingin Lyseo, kamr. Harry Henricsson, rva Irja Hiitonen, rva Eja Hirn, neidit Greta ja Thora Höijer, museoasist. Raija Järvelä, prov. Greta Kihlström, rva Ester Korhonen, nti Amy Krook, prov. Maire Lampi, joht.opett. Lauri Leppä-

nen, rva Elli Lindfors, toimitt. Irja Lönngrén, tri Toini Melander, hra Toivo Mohell, rva Taimi Montell, hra Erik Nyholm, toimitt. V. Pettersson, tuom. Åke Pircklén, hra Paavo Ronkanen, käsityönopett. Liisa Sandelin, rva Liisa Santaholma, Stiftelsen för Åbo Akademi, joht. Bertil Stigzelius, tarkast. Matti Synterä, Werner Söderström Oy, hra Reino Tenkanen, maist. M. J. Terho, nti Rea Thilman, rva Eugenie Thurmanin kuolinpesä, nti Siiri Timgren, nti Ingrid Wallenius, rva Anna Wiikin kuolinpesä, Oy Wulff Ab, fil.maist. Aino Yrjö-Koskinen ja rva Elisabeth Åström.

Julkaisujaan lähettivät museolle mm. Göteborgs Stadsmuseum, Historisches Museum der Stadt Wien, Københavns Bymuseum, Oslo Bymuseum ja Stockholms Stadsmuseum.

Lahjoituksena saatiin museoon prof. rva Eja Hirniltä valikoima hänen äitinsä, Himmi Nordströmin o.s. Jäderholm kapioida vuodelta 1903. Nti Siiri Timgrenin lahjoittamista esineistä oli mm. lapsia varten valmistettu valurautainen, »oikeilla» puilla lämmitettävä liesi pannuineen, kattiloineen ja leivinpeltimeen näytteillä Tuomarinkylän museossa. Rva Elli Lindforsilta museo sai tavaraa sota- ja pula-ajan puvuston esittelyyn ja käsityönop. Liisa Sandelinilta lähes sadan vuoden takaista naistenmuotia kuvastavan, hienon nukan puvuston. Proviisori Greta Kihlström antoi museon apteekkikokoelmiin joukon jyrkeviä tinaisia ruiskuja, joilla oli autettu ylenmäärin juhlineita potilaita heidän vaivoissaan. Prov. Maire Lampi oli koonnut museon apteekkiosaston täydennykseksi miehensä omistaman Helsingin Uuden Apteekin esineistöstä erittäin kauniin ja kiintoisan kokonelman, joka sisälsi 140 päänumeroa, sekä varustanut tämän esineistön asiallisin selvityksin.

Nti Ingrid Wallenius lahjoitti museolle kolme Elsa Fohströmin, o.s. Lövegren maalaa-
maa muotokuvaa, joista yksi esitti puutarhuri Johan Peter Gimbergiä. Malmin hautausmaan puisto on osaksi J. P. Gimberin suunnittele-

ma. Museon kokoelmiin saatiin nti Amy Krookilta Arvid Liljelundin v. 1885 maalaa-
mat, esittelijäsiht. Carl Krookin ja tämän puolison muotokuvat. Samoin saatiin tuomari Åke Pirckléniltä kolme piirrosta: Fredrik Cygnaeus Aug. Mannerheimin kuvaamana ja Fr. Berndsonin hauskat luonnokset Fredrik Cygnaeuksesta ja Aug. Schaumanista.

Lukumääräisesti suurin oli nti Rea Thilmanin lahjoitus, johon sisältyi valokuvaamon kalusto valokuvaus- ym. koneineen sekä negatiiveja, joiden vähimmäismäärä oli 74 000 kpl. Nti Ella Ekegrenin lahjoittamat kuvat täydentävät Helsingin valokuvaamojen historiaa valaisevia kokoelmia.

Kaupungin rahatoimistolta tulleet »Helsingin kaupungin velkasetelit emälippuineen» v. 1876—1954 olivat painotuotteina ja taide-
teolliselta kannalta antoisaa katseltavaa.

Kertomusvuonna ostettiin vain yksi kultaesine nim. helsinkiläisen kultasepän Gustaf Adolf Strömbäckin v. 1856 tekemä rannerengas. Vanhin ostettu hopeaesine oli Johan Sing(h)in valmistama hopeapikari. Johan Sing(h) kuoli Helsingissä v. 1710, joten pikari on peräisin isoavihaa edeltäneeltä ajalta. Tinaseppä G. Forsströmin tekemät kynttilänjalat ja Gustaf Lindroosin valmistamat hopeaesineet, mm. sokerikko ja kynttiläsakset sekä Johan Winqvistin takomat tukevat sokeripihdit hankittiin museon hopeakaappeja varten.

Museon puvusto- ja tekstiilikokoelmiin ostettiin tait. Uhra Simberg-Ehrströmin sommitteleman ja Suomen Käsityön Ystävien valmistaman Munkki-nimisen ryijyn alkuperäiskappale.

Taidekokoelmiin hankittiin vuoden merkittävien Helsinki-kuva, Akseli Gallen-Kallelan v. 1891 tekemä öljymaalauk-
aus, jonka aihe on kesäinen näkymä Kruununhaasta yli Pohjoisrannan Korkeasaarta kohti. Tait. Uno Heikkiseltä ostettiin 83 Helsinki-aiheista piirrosta ja vesiväriyötä, mm. S. Anderssonin laveur-
aus talosta P. Esplanadik. 19—21 N. Uschanoffin liikkeen sisäänkäynnin kohdalta.

Helsingin Lyseon vanhat paloruiskut, joista toisessa oli merkintä Ovarteret Paradisfågeln, 4de Stadsdelen eli Paratiisilinnun kortteli 4:ssä kaupunginosassa ja toisessa G. Asp. Kyrkotorget nr 3, asetettiin muun vanhan palokaluston joukkoon näytteille Tuomarinkylän museon ullakkokerrokseen.

Helsingfors Svenska Metodistförsamling lahjoitti museolle kristallilasisen kannellisen pikarin. Se oli kuulunut laamanni ja ritari J. A. Strömbergille, joka oli Helsingin kaupungin oikeuspormestarina v. 1810—1840.

Alkuvuodesta sai R. Rosenbergin mallitointimisto valmiiksi värikkään »puu-Käpylän» pienoislajennöksen, joka kiersi Helsinki-näyttelyn mukana Wienissä ja Saksan kaupungeissa. Pienoislajennös oli tehty mittakaavassa 1:200 ja se oli kuutena eri osana käsittäen 1920-luvulla rakennetun Käpylän alueen kokonaisuudessaan.

Valokuvaukset ja kuvahankinnat. Kaupunginmuseolla oli kertomusvuonna kaksi tavalista mittavampaa valokuvaustehtävää, joista toinen koski Helsingin kaikkien kansakoulujen valokuvaamista kansakouluasetuksen 100-vuotisjuhla-adressia varten, toinen kaupungintalon työhuoneiden ja sisustuksen valokuvaamista ennen syksyllä alkaneita purku- ja korjaustöitä. Paitsi musta-valkoisia valokuvia saatiin näistä kohteista myös väridiapositiiveja.

Pitäjänmäen, Koskelan, Malmin, Jollaksen ja Meilahden alueelta otettiin yhteensä 154 valokuvaa. Pasilassa kuvattiin paitsi katu- ja rakennusnäkyjä myös yksityisiä koteja.

Tuomarinkylän museon ullakkokerroksen näytteillepanoa oli valokuvattu mm. ulkomaisten museomiesten tilauksia varten. Samoin jatkettiin museoesineistön valokuvaamista luettelointia silmälläpitäen. Oskar Broströmin ja E. Sundströmin negatiiveista valmistettiin vedoksia 768 kpl ja Kaivopuiston huviloiden rakennuspiirustuksia koskevia vedoksia 255 kpl.

Kuva-arkiston negatiiveja numeroitiin kertomusvuonna 10 834 kpl, joten selvitettyjen

ja rivirekisteriin sisältyvien valokuvien lukumäärä vuoden lopussa oli 34 218. Kadunnimien mukaan järjestettyyn rakennuskuvarrekisteriin kirjoitettiin puhtaaksi 1 664 uutta liuskaa ja muun aiheen mukaiseen asiarekisteriin 7 780 liuskaa. Kuva-arkisto valmistutti 91 eri tilaajalle yhteensä 513 valokuvajäljennöstä. Tilausten yhteydessä saatiin 44 uusintanegatiivia. Julkaisuoikeudesta perittävä maksu à 12 mk saatiin 54 kuvasta. Lehdistöä, virastoja, yhdistyksiä, useita toiminimiä, museoita, radiota ja televisiota, opiskelijoita ja eri tutkijoita museo palveli toimittamalla kuvia sekä antamalla Helsinkiä koskevia tietoja.

Näytteillepano, kokoelmien hoito ym. Kaupunginmuseon näyttelytilat pysyivät kertomusvuonna ennallaan. Eräitä uusia ryhmiä asetettiin näytteille mm. museoapteekkiin, ja uusia Helsinki-aiheisia tauluhankintoja saatiin yleisön nähtäväksi. Tärkeimmät järjestelytöet tapahtuivat museon varastoissa, joista 1.7. käyttöön saatu arkistovarasto on muodostumassa museon kolmanneksi toimintapisteeksi. Siellä oli päivittäin työssä 3—6 henkilöä ja sinne ohjattiin myös osa museon yleisönpalvelusta.

Jouluaiheinen näyttely oli avoinna 21.12. 1965—10.1.1966 välisen ajan. Uutuutena tässä näyttelyssä olivat esillä joululahjakääreisiin kiinnitetyt lahjarunot, joita oli saatu tätä varten tri Toini Melanderin kokoelmista.

Lokakuun alussa Oslo Bymuseumin 60-vuotisjuhlien aikaan oli Oslossa Suomi-viikon johdosta useita näyttelyitä ja tilaisuuksia ja tällöin myös Helsingin kaupunki järjesti Oslo Bymuseumin uuteen näyttelyhalliin empire-ajan Helsinkiä esittävän näyttelyn. Tähän näyttelyyn kaupunginmuseo lainasi runsaasti aineistoa kokoelmistaan. Näyttely oli avoinna 4.—9.10.

Näytteilläolevien kokoelmien kausiluontoisen hoidon lisäksi tehtiin kertomusvuonna laajoja taulukokoelmien peruskorjaus-, kunnostus- ja puhdistustöitä uudessa tauluvarastossa. Kokoelmien siirto väljempiin ja parempiin työtiloihin tapahtui 17.—19.3. Kaupun-

gin kelloseppäkoulu korjasi käyntikuntoon kokoelmiin ostetun Waterbury Clock Co:n valmistaman seinäkellon. Huonekalujen kunnostamiseen käytettiin 23 työtuntia. Päävaraston kokoelmiin kuuluvia valokuvalevyjä puhdistettiin, numeroitiin ja negatiivit varustettiin kuvaa koskevalla selostuksella. Täten järjestettiin yhteensä 21 469 levyä.

Kaupungin vanhoista rakennuksista suoritettiin Kaupungintalossa ensimmäiseksi talteenotettavan aineiston luettelointia sekä piirustus- ja mittaustöitä. Sisustusta koskevia mittapiirustuksia valmistui 55, joista piirrettiin puhtaaksi muovikalvolle 29 piirrosta. Samassa korttelissa sijaitsevassa Raatihuoneessa suoritettiin myös mittauksia ja mittapiirustuksia tehtiin 90 kpl, niistä piirrettiin 34 puhtaaksi. Samoin tehtiin mittauksia myös Laajasalon Hevossalmella sijaitsevassa entisessä Vuorion huvilassa, josta tehtiin 24 piirustusta. Puhtaaksi piirretyistä mittapiirustuksista mainittakoon vielä 21 kpl puisia empire-taloja koskevia piirustuksia, joista museolla oli luonnokset.

Kaupunginmuseo varastoi myöhempää käyttöä varten myös kaupunginkellarin seinämaalaukset, korkokuvat ja etsatut ikkunat. Kaupungintalon rakennustyömaalta saatiin tutkimuksia varten sellaisia tietoja rakennuksen seinä- ym. rakenteista, jotka valaisivat rakennustapoja Helsingissä 1800-luvun alkupuolella.

Tuomarinkylän museossa varustettiin hakusanoin 6 411 numeroa Helsinki-aiheisia lehtileikkeitä ja ns. Höijerin kokoelmasta 1 816 numeroa, jotka samoin vietiin hakukorteille. Vuoden aikana liimattiin leikkeitä arkeille 6 287 kpl.

Tutkimustyöt ja julkaisut. Kaupunginmuseo toimeenpani yhteistoiminnassa kaupunkimittausosaston kanssa Helsingin ja sen lähiympäristön rantaviivan kehitystä v:sta 5000 e. Kr.—v:een 1965 j. Kr. koskevan tutkimuksen ja painatti kartan rantaviivan sijainnista v. 5000 ja 1500 e.Kr. sekä v. 1550, 1812 ja

1965 j.Kr. Kartan painosmäärä oli 1 000 kpl ja myyntihinta à 1 mk.

Ulkomaisten museokävijäin käyttöön tehtiin englanninkielinen moniste Kuvia kokoelmista -nimisestä opaskirjasta, samoin saksankielinen lyhennelmä opaskirjasta Tuomarinkylän kartano ja museo.

Oslo Bymuseumin täyttäessä 60 vuotta julkaistiin Byminner nr 3 — 1965 juhlanumerossa tietoja pohjoismaiden pääkaupunkien museoista, mm. lyhennelmä Helsingin kaupunginmuseon museonhoitajan kirjoituksesta: Något om Helsingfors stadsmuseums uppgifter och strävanden.

Vierailut, opastukset ja käynnit museossa. Hakasalmen huvilassa olevassa museossa kävi kertomusvuonna 8 461 henkilöä, joista pääsylipun lunastaneita oli 4 614, Tuomarinkylän museossa 2 738 henkilöä, joista maksaneita 1 315, yhteensä kaupunginmuseossa käyneitä oli 11 199 henkilöä.

Vuoden aikana kävi Hakasalmen huvilassa 16 kansakoululuokkaa, yhteensä 324 oppilasta, ja Tuomarinkylän museossa 6 luokkaa, yhteensä 160 oppilasta. Oppikouluista kävi kaupunginmuseon kokoelmiin tutustumassa 24 luokkaa, yhteensä 691 oppilasta, Tuomarinkylän museoon ei tehty ainoatakaan käyntiä. Ryhmiä, joille monasti järjestettiin opastus muulloinkin kuin tavallisina aukioloaikoina, kävi museossa 53 ja näissä oli osanottajia kaikkiaan 1 455. Helsinki-päivänä ei kävijöitä ollut erikoisen runsaasti: Hakasalmen huvilassa kävi vain 97 henkilöä ja Tuomarinkylän museossa, jonne oli järjestetty ilmainen kuljetus, 359 henkilöä.

Museon hallinnassa olevissa kiinteistöissä ei kertomusvuoden aikana tapahtunut oleellisia muutoksia. Tilanpuute helpottui hiukan varastojen kohdalla, joita saatiin lisää kolmella taholla.

Tulot ja menot. Museon pääsymaksuina perittiin aikuisilta 50 p ja lapsilta sekä ryhmäkävinteihin osallistuneilta 20 p. Torstai-iltaisina sekä Helsinki-päivänä oli pääsy museoon maksuton. Paikalliset koululais- ja muut

opintoryhmät pääsivät opettajiensa mukana museoon maksutta museon tavallisina aukioloaikoina, klo 12—16 välillä muina päivinä paitsi lauantaisin, jolloin kokoelmat olivat suljetut.

Tuloja oli pääsymaksuista, opaskirjojen ja postikorttien myynnistä Hakasalmen huvilan osalta 2 493 mk ja Tuomarinkylän museon osalta 950 mk, Osman v. 1962—1963 myyn-

nistä 39 mk, valokuvien käyttö- ja julkaisu-oikeuksien lunastuksista 648 mk, luontoisetujen korvauksena 1 410 mk sekä vakuutuksista ym. 277 mk, yhteensä 5 817 mk.

Kertomusvuoden varsinaisiin menoihin myönnettiin määrärahoja kaikkiaan 333 598 mk, josta käytettiin yhteensä 291 514 mk, joten jäljelle jäi 42 084 mk.